

Fostmannen

De verloren schapen uit Zuid-Oost-Vlaanderen

ABVV-partner in vrije tijd

11 verborgen en vergeten vertellingen
van het mijnwerkerspad
Zottegem - Ronse

ABVV-partner in vrije tijd

*Dit is een uitgave van
Linx+*

*Watteeustraat 10
1000 Brussel*

tel. 02 289 01 70

info@linxplus.be

www.linxplus.be

© Linx+

mei 2011

D/2011/7973/n

*M/V: verwijzingen naar personen of functies
hebben steeds betrekking op vrouwen en mannen.*

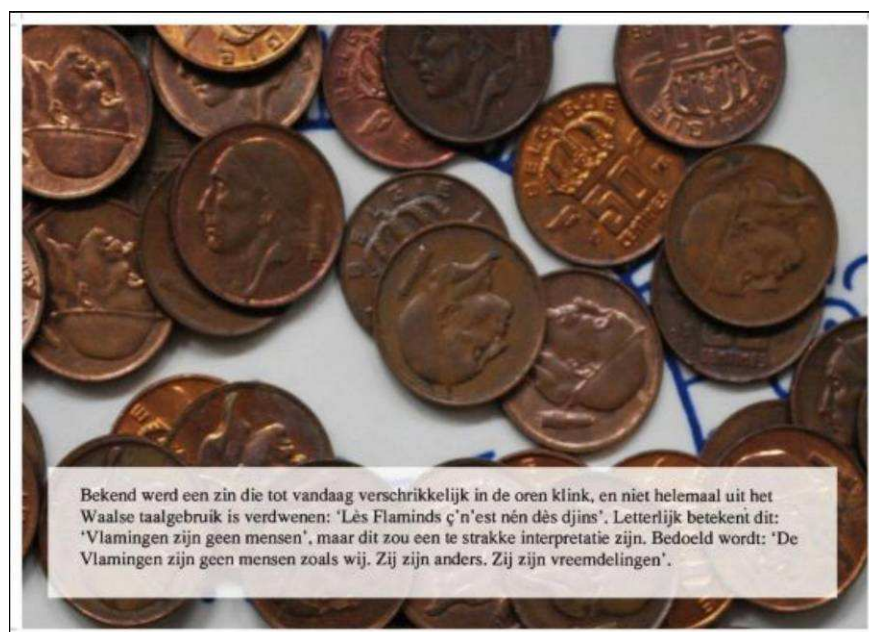
v.u. Caroline Copers, Hoogstraat 42, 1000 Brussel

Voorwoord

Deze brochure hoort bij de bewegwijzerde fietsroute op het mijnwerkerspad, de voormalige spoorlijn tussen Zottegem en Ronse. Lees ze als een hommage aan de fostmannen, de vele mijnwerkers uit het zuiden van Oost-Vlaanderen, die vanaf 1900 naar de mijnen van Henegouwen gingen werken. Met 2000 waren ze op het toppunt van de mijnactiviteit! Via de spoorlijnen 82 (Aalst-Zottegem-Ronse), 86 (Gent-Oudenaarde-Ronse-Blaton) en 80 (Blaton-Bernissart) trokken ze dagelijks naar de koolmijn, meestal in de nachtploeg. Deze brochure is ook een hommage aan Charles De Clercq, auteur van de onschatbare brochure 'Een mijnwerker getuigt. Donker leven in Zuid-Oost-Vlaanderen en Henegouwen'. Het is dankzij hem dat we rechtstreeks en onbewerkt het echte leven van de mijnwerker leren kennen. Hij werd geboren te Brakel op 29 mei 1904 in een gezin van 10 kinderen. Hij daalde voor het eerste af in de mijn op 26 maart 1919. Hij werkte er vele, vele jaren en schreef in 1979 zijn levensverhaal. Het is niet alleen zijn levensverhaal, het is het verhaal van duizenden mannen uit een armoegebied dat tussen vier steden lag: Oudenaarde, Ronse, Ninove en Geraardsbergen. Charles De Clercq noemt ze de verloren schapen, ze konden niet anders dan in de mijn te gaan werken.

We citeren uitvoerig uit zijn brochure, als een hommage aan deze mijnwerkerschrijver, omdat zijn directe getuigenis indrukwekkend en ontroerend is. Dank u, Charele Loorkieze (de streeknaam die Charles De Clercq zelf verkoos) voor uw getuigenis!.

Paul Van Hoorick
www.linxplus.be

Mijnwerkerspad

Inhoud

1. Infobord station Zottegem.....	5
<i>Fostman</i>	<i>5</i>
2. Infobord Slijpstraat in Zottegem.....	7
<i>Koolmijners voor de oorlog 1914-1918.....</i>	<i>8</i>
3. Infobord Rozebeke, deelgemeente van Zwalm	9
<i>Nieuw leven in de Vlaamse Ardennen.....</i>	<i>10</i>
4. Infobord Michelbeke, deelgemeente van Brakel ..	11
<i>Staking voor verlofgeld</i>	<i>12</i>
5. Infobord Nederbrakel	13
<i>Mijnramp van Marcinelle</i>	<i>14</i>
6. Infobord Opbrakel	16
<i>Verzet tegen de Duitsers</i>	<i>17</i>
7. Infobord Vloesberg of Flobecq-Bois	18
<i>Gekwetst.....</i>	<i>19</i>
8. Infobord Rigaudrye	20
9. Infobord Ellezelles	21
<i>Eis voor kindergeld.....</i>	<i>22</i>
10. Op de rand van Ronse	23
<i>Opstand op de trein – 1923</i>	<i>23</i>
11. Infobord Ronse.....	25
<i>Aanraders.....</i>	<i>26</i>

1. Infobord station Zottegem

Beste fietser,

Welkom op deze unieke fietstocht langs het mijnwerkerspad, de vroegere spoorlijn 82 die de vele Oost-Vlaamse mijnwerkers naar de koolmijnen in Henegouwen vervoerde. Je fietst hier niet alleen. Op het toppunt van de mijnactiviteit namen in deze mooie Vlaamse Ardennen dagelijks zowat 2000 mijnwerkers de trein. Weet dat ze uitsluitend in de nachtploeg werkten: ze namen de trein in de namiddag om de volgende morgen terug thuis te komen om te slapen. Van die mooie Vlaamse Ardennen zagen ze met andere woorden alleen op zondag wat, in het beste geval. Als ze niet te moe waren...We laten Charles De Clercq aan het woord:

Fostman

“Fostman”! Geen eer en geen vloek. Een lichte vorm van medelijden. Hij werkt in “de fost”. Hij levert de koolstenen voor de keuken en de nijverheid. Hij is een kleinschalig onderdeel van de grote maatschappij.

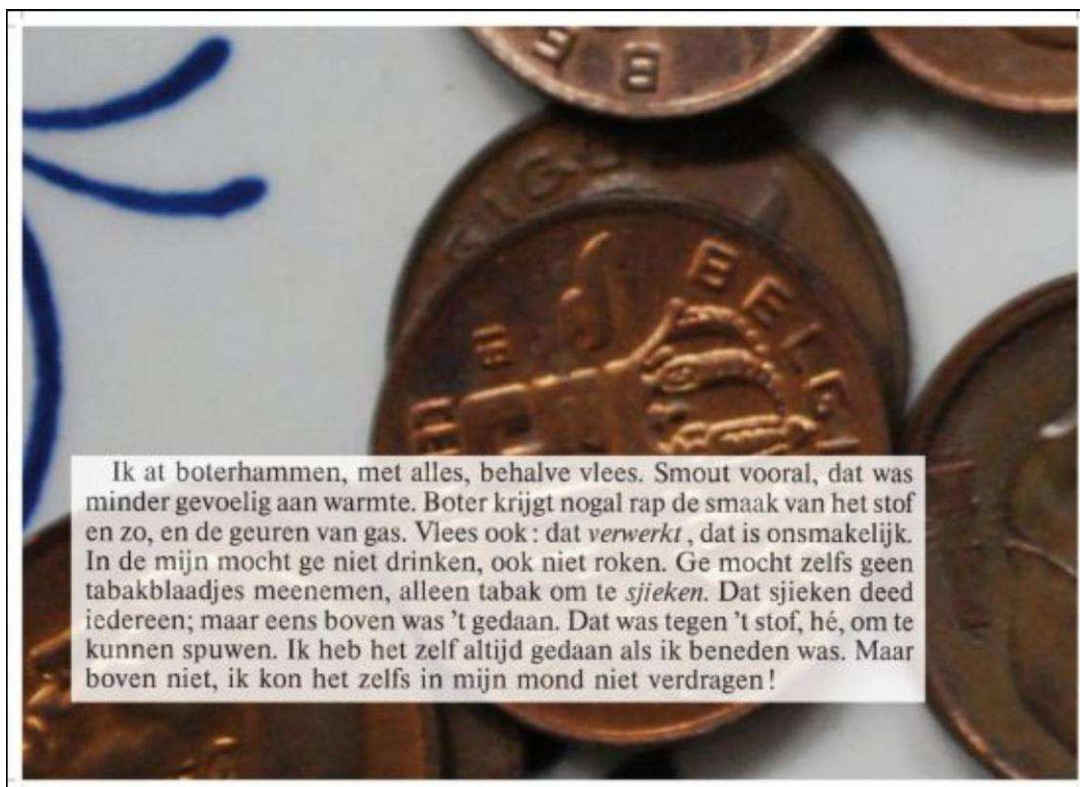
Die mannen lopen altijd een tikje te dromen. Ze geven die indruk van nooit fit te zijn. Dat klopt en dropt. Want ze zijn nooit echt uitgeslapen en nooit waarachtig uitgerust. Daar hangt een moeheid in hun kleren en hun lijf. Ze sleuren hun uitputting mee, een heel jaar door, een leven lang. Ze dragen een beeld van St.-Barbara in de processie, om zich te beschermen tegen de onvoorziene dood. Want

met de regelmaat van een akelige klok klopt de dood aan: onder de grond met een ongeluk bij een instorting en losbranding, in het bed met het ontbinden van de longen die door donker stof aangetast zijn; ze zien het stof nooit in de donkere schachten, maar ze voelen het in hun mond en kieuwelen en krochen ermee in hun povere longen, tot ze beginnen te fluïmen.

2. Infobord Slijpstraat in Zottegem

Beste fietser,

Sta een moment stil bij de stilte in deze oase van groen. Luister naar de fazant en de ekster. Of hoor de trein van de lijn Zottegem-Kortrijk voorbij suizen. Bedenk dat die trein ooit anders klonk: 'voorbij rammelen en kreunen tegen de helling op' was zonder enige twijfel een betere omschrijving. We geven jou hierbij in de woorden van Charele De Clercq de beschrijving van die mijnwerkerstrafiek van voor de eerste wereldoorlog.

Koolmijners voor de oorlog 1914-1918

Het zware koolmijnersleven dat ze op hun schouders hadden genomen, dat moesten ze aanvaarden, gelijk het was.

Alle Vlamingen waren verplicht van in de nachtploeg te werken, want dat is de moeilijkste taak die ze ons konden opleggen.

Hard moeten werken tijdens de nacht en overdag weinig mogen slapen en weinig eten. Wat hebben die mensen toch moeten doorstaan?

Iedere dag moesten ze om drie uur aan de trein op post zijn, in het station van Sint-Maria-Lierde. Om daar op tijd aan te komen, moesten ze om twee uur te voet vertrekken naar dat station. De afstand bedroeg bijna vijf kilometer. Al de koolmijners waren verplicht op de laatste wagon van de trein te gaan zitten, die uitsluitend voor hen alleen bestemd was, door de schuld dat, als ze 's morgens uit de mijn kwamen, dat er voor hen geen water ter beschikking was, om zich te kunnen wassen. Al wat die sukkels konden doen, dat was hun gezicht afwrijven, met een doek. Gelijk ze zo gesteld waren, zo moesten ze naar huis, vermoeid van het zware werk dat ze hadden moeten leveren in de voorbije nacht: zwart en vuil gekleed, volledig gesteld om te lijden. Met vermoeide ledematen moesten ze van de koolmijn te voet naar de statie van Trazegnies gaan, in de donker als het winter was. De trein vertrok om zes uur in de morgen en de koolmijners moesten wederom op dezelfde wagon gaan, die uitsluitend voor hen bestemd was. Op andere wagons mochten ze geen plaats nemen, want in dat geval werd hun abonnement afgenomen. En dan waren ze verplicht geweest van thuis te moeten blijven en daarvan hadden die mensen grote schrik. Want werk in onze streek, dat was er niet.

Om iedereen te kunnen slapen op de wagon, was er op de banken geen plaats genoeg; zo waren er velen die zich uitstrekten op de grond, voor de voeten van hun kameraden die op de bank zaten, met hun hoofd op elkanders schouders, tot ze weer aankwamen in de statie van Maria-Lierde, vanwaar ze vertrokken waren om drie uur de dag tevoren. Van als ze buiten het station kwamen, zo stapten ze in groep, elk naar zijn gemeente. Zij die naar Brakel moesten, moesten opnieuw omtrent vijf kilometer te voet gaan.

Terwijl ze op weg waren naar huis, was hun moeder of vrouw thuis bezig met water te verwarmen om hun de kans te geven zich zo rap mogelijk te kunnen wassen, eten en slapen gaan. Want alles moest rap gaan, wilden ze nog een uur of vier kunnen slapen, want om drie uur moesten ze aan de trein staan die hen zou voeren vanwaar ze gekomen waren 's morgens om acht uur.

3. Infobord Rozebeke, deelgemeente van Zwalm

Het stationsgebouw van weleer is spoorloos verdwenen, maar wie goed kijkt naar de lichte terreinverhoging vlak achter het bord, weet waar het stationnetje ooit stond. Geniet van het ruisen van de nabije Zwalm op zo'n 50m van je vandaan. Weet dat je hier natte voeten riskeert in het regenseizoen, denk maar aan de recente overstromingen hier in de streek. Maar bedenk dat het de mijnwerkers zijn die de streek uit de armoede omhoog trokken, die zorgden dat er een huisje kon gebouwd of verbeterd worden, dat de kinderen proper gewassen met een boterham naar school konden...En opnieuw Charele De Clercq aan het woord.

Nieuw leven in de Vlaamse Ardennen

Er kwam in de Vlaamse Ardennen een nieuw leven. De welvaart begon te groeien. In ieder huis bijna was er een en waren er zelfs twee voor de koolmijn, soms vader en zoon, of twee zonen uit hetzelfde gezin, zoals bij ons. Het bijzonderste was, dat vanaf 1920 de patroons hadden beslist iedere week de werkman zijn loon te betalen. Zo werd de grootste geldzorg opzij geschoven, want iedere zaterdagmorgen was er vers geld en van dan af begonnen de gemeenten in de kleine Vlaamse Ardennenring zich te ontplooiën gelijk de rozen in de tuin in de lente. Er kwam een cinema in Brakel en in iedere herberg van de gemeenten in de ronde werd er gedanst de zaterdag, op muziek van een accordeon of van een kleine orgel, waar je een frank moest in stoppen en iedereen danste. Het nieuwe Vlaamse leven schoof open.

De vooroorlogse jaren waren achter de rug. Op woensdag liepen de vrouwen met gekrulde haren op de markt te Brakel, terwijl de man vermoeid in zijn bed lag te slapen, en vele jongelingen sliepen op de trein van drie uur, binst de reis naar het werk, met het hoofd op elkaars schouders. Alzo was dat in Zottegem, Geraardsbergen, Ninove en zelfs waren er van Ronse. Die koolmijners werkten meestal in Centre Haint-St-Pierre, Houdeng, La Louvière, Bouvy, Péronnes; in een omtrek van minder dan vijftien kilometer stonden er wel twintig koolmijnen; daar gingen de Vlamingen uit al onze gemeenten en de ring der Vlaamse Ardennen naar toe. Het was een vloot van een volk dat er naar toe stroomde. Zo kwam er nieuw leven in onze streek. Elke zaterdagmorgen kwamen ze met nieuw geld thuis. Er kwam handel. De winkels hingen vol kledingstukken voor mannen en vrouwen; de baas van de herberg stond nooit alleen tegen zijn toog. De zondagmorgen dronken er vele mijnwerkers, al naar huis gaan, een glas bier en meer zodat ze min of meer bedronken en oververmoeid thuis kwamen. Zo verdween hun schone zondag met gesloten ogen onder de dekens. Zo begon het harde Vlaamse koolmijnersleven: het was pas een begin; ander werk was er dan niet.

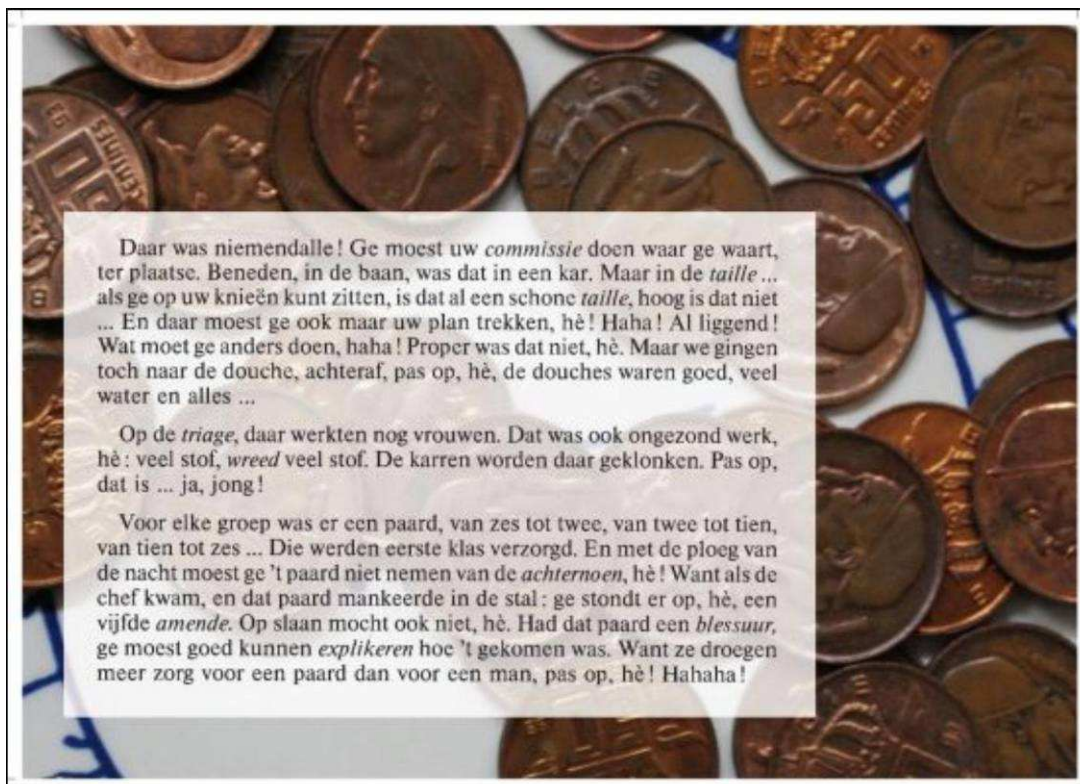
4. Infobord Michelbeke, deelgemeente van Brakel

Het oud stationsgebouw staat er nog, weliswaar in lichtverbouwde toestand, als stille getuige van de geschiedenis van dit rood nest, waar socialisten zeer lang lokale bestuursfuncties mee in handen hadden.

Hierbij een vertelling van Charele De Clercq over iets wat vandaag voor iedereen van ons o-zo-gewoon is, het vakantiegeld, het recht op betaalde vakantiedagen.

Maar weet jij wie daarvoor het gevecht voerde?

Juist ja, de mijnwerkers!

Staking voor verlofgeld

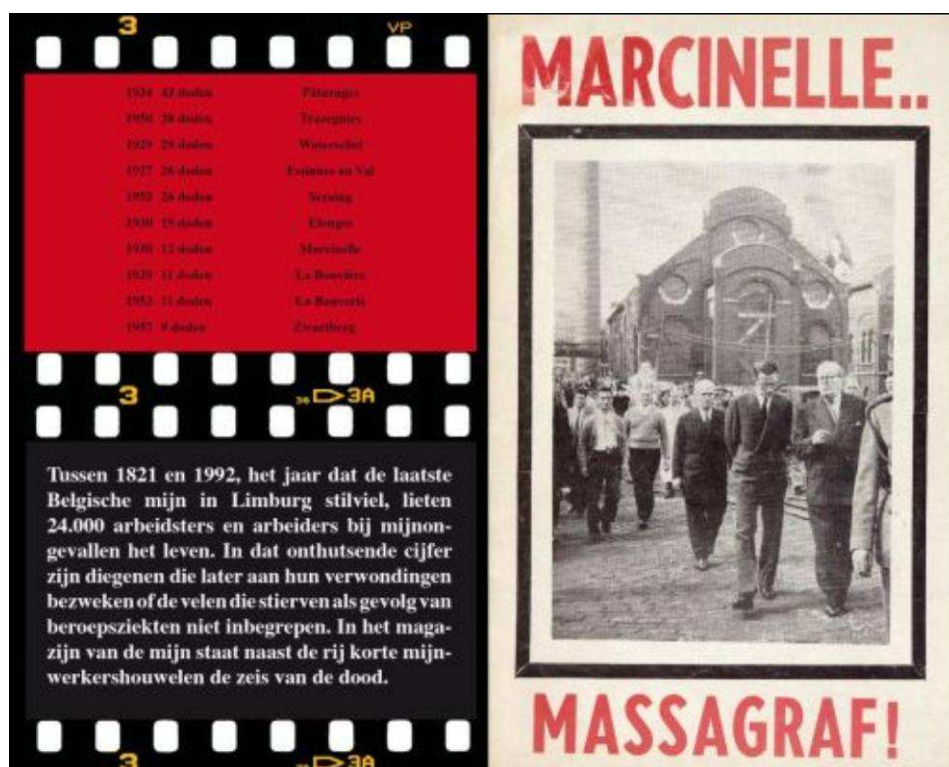
Nadat de eerste mei een dag of tien was gepasseerd, kwam het bericht toe bij de koolmijners van Brakel, dat al degenen uit de Denderstreek die in de koolmijn van Centre werkten, gingen staken. Daar werkten er veel mannen van Erwetegem, Oudenhove, Maria-Lierde, Ophasselt, Sint-Martens-Lierde, Hemelveerdegem, Geraardsbergen, Ninove, Appelterre en nog van vele andere gemeenten. Ze gingen staken op de eerste juni 1936. Ze moesten zes dagen verlof hebben en betaald worden erbij...

De staking was ten einde. De koolmijners kregen zes dagen verlofgeld. Vanaf de tiend juni tot de achttiende, aangezien de zeventiende een zondag was. Als ik de volgende morgen dat goed nieuws in Brakel vertelde, was de wereld te klein om er op te dansen. Dezelfde avond was iedereen tegenwoordig op het werk. De zaterdag daarop kreeg iedereen twee briefjes: een met het gewonnen loon en een met het verlofgeld. Iedereen kreeg een coupon per gezin. Dit wil zeggen: vader en moeder en vier kinderen: daar waren zes coupons. Daar is geen mens op de wereld die geloven kan wat er dan gebeurd is. Iedereen wilde aan de zee zijn. Die was voor ons allen een plas water. We konden niet denken hoe groot die was. Ik zelf ging met mijn hele gezin naar Koksijde. De trein zat bomvol, met mijnwerkers en hun gezin. Dat heeft nog nooit iemand gezien, in ons klein Belgenland. Het was juist, alsof wij in de vreemde waren. Wij moesten niemand kennen. We moesten niet weten wie het was. Hun wit ziekelijk gezicht getuigde, dat het koolmijners waren. De blanken, de witten liepen tussen de bruinen. Niettegenstaande wij allen landgenoten waren. De zes dagen vlogen weg. De week was uit en we wisten het niet. Het was jaren geleden dat we zo in de zon hadden gelopen, en gewandeld, en erin gelegen. Wat was dat toch schoon voor ons. Bij mij was het bijna twintig jaar, dat ik de natuur nog zo schoon had gezien. De zee. Dat was mijn eerste maal. Alzo waren we met duizend. De kinderen die bij ons waren, waren ook voor de eerste keer in de hemel....

5. Infobord Nederbrakel

Het infobord van het mijnwerkerspad staat rug aan rug, met het beeld van de mijnwerker. Bemerkt de zweetdoek rond zijn hals, het pikhouweel en de lamp. In 1995 werd het onthuld, bijna 40 jaar na de mijnramp in Marcinelle.

Beste fietser, een leestip voor thuis: 'Tutti Cadaveri. Le procès de la catastrophe du Bois du Cazier à Marcinelle'. Marie Louise De Roeck, Julie Urbain en Paul Lootens (Aden/EPO). Dan kom je het echte verhaal en de echte oorzaak van die mijnramp te weten waarin vele Italiaanse zogezegde 'gastarbeiders' omkwamen...Maar terug naar Charele De Clercq die er een gevoelig lied over schreef.

Mijnramp van Marcinelle

De ramp van Marcinelle verplichtte mij een lied te schrijven aan al degenen die het willen aanvaarden.

1ste couplet

*Zou een mens zijn hart van droefheid niet breken
Als je de naam Marcinelle hoort uitspreken?
Zo een mijnramp kunnen we toch nooit vergeten.
Wat hoorde men toch kreten en geschreeuw!*

Refrein:

*Op een morgen lief en fijn
Ontvlamde het vuur er in de mijn.
De rook sloeg tot in de hemel
Men hoorde kreten langs de radio
De koolmijn brandt in Marcinelle.
Help, help met de middelen die er zijn
Driehonderd mijnwerkers in nood:
Het vuur bedreigt hen met de dood.*

2de couplet

*Gelijk een vloed stroomt het volk naar de mijn
Wenende moeders met in de armen hun kindje klein.
Kreten van smarten stegen op naar de hemel:
God, red toch onze vader, mijn man, mijn kind.*

Refrein:

*Terwijl de rook ten hemel sloeg
Dan daalde er een reddingsploeg.
Het volk liep er met bange hart
Al rond die schachten. Welk droevig lot.
Een moeder zonk ter aarde neer.
Ze riep: Och, God, lieve Heer.
Red mijn man, mijn twee kinderen teer.
't Is juist vandaag hun eerste keer.*

3de couplet

*Mijn twee kinderen zegden nog deze morgen:
Moeder, nu gaan we voor ons kroesje zorgen
Wij gaan mee met ons vader gaan werk.
Dat zal ons gezin versterken. Help ons, God.*

Refrein:

*En zie: mijn man en mijn twee zoontjes klein
Kwamen daar te samen naar die mijn.
Een traan die liep uit mijn ogen
En ik dacht toen bewogen: het moet zo zijn.
Door mijn venster zag ik op de baan
Mijn man met zijn kindren naar zijn werk toegaan.
Ach, God. Ach, God. Och, lieve Heer:
Het is vandaag hun eerste keer...*

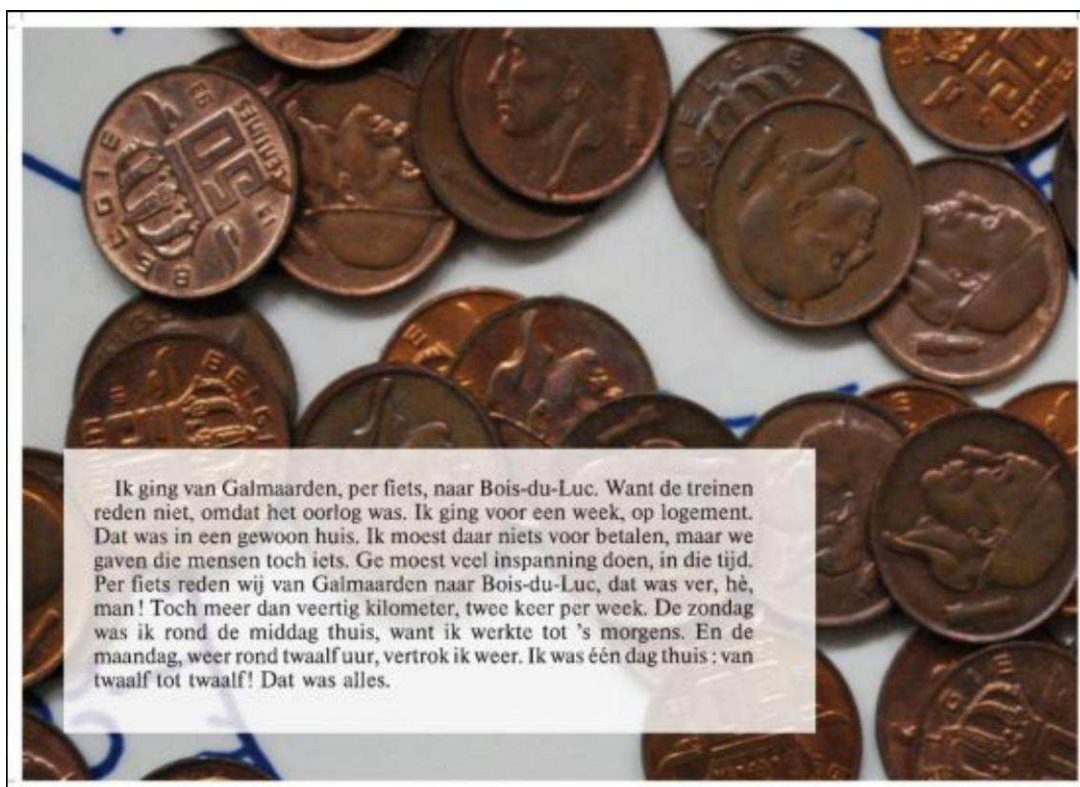
4de couplet

*De rook die sloeg er hemelwaarts.
De priester offerde daar een mis.
Hij smeekte met zijn beide handen, paars,
Och, Lieve Vader: Barmhartigheid.
Vergeef hetgeen u is misdaan
Laat hun ziel niet verloren gaan.
En met een herderlijke zucht
Vroeg hij de zalige en eeuwige rust.*

6. Infobord Opbrakel

Beste fietser, nog niet te moe?

Hier gebeurde een ingreep op de oude spoorlijn: de oude spoorbrug werd afgebroken als teken van de vooruitgang (?). Weet dat hier een sabotagedaad tegen de Duitse bezetter plaatsvond. De reactie van de Duitsers tegen de mijnwerkers was furieus en verslechterde nog naarmate het einde van de oorlog in zicht kwam. Ook hier vooraleer opnieuw Charele aan het woord te laten, nog een leestip: 'Breendonk, wat deed mijn eigen volk?' Jos Vander Velpen. (EPO) over de vele verzetsmensen, vooral Walen, die in het kamp omkwamen.

Verzet tegen de Duitsers

Op het einde van 1941 kwam er op het onverwachts een sabotagedaad. De spoorweg aan de brug in de Molenbeek, te Brakel, werd door een dynamietaanslag getroffen. Daar was een stuk uit de brug. Dat was in het voordeel van de mijnwerkers niet. Van dan af werden wij elke dag onderzocht als we boven kwamen. De hele dag liepen er Duitse soldaten in het rond, met Belgische vrienden, die wij niet kenden. We durfden tegen onze eigen vrienden niet meer spreken. Wij wisten niet meer tegen wie wij rustig mochten spreken. Alzo trekken we in grote ellende het jaar 1942 binnen. Het verslechtte hoe langer hoe meer. De vijand vervolgde de koolmijners. Als ze wegens ziekte thuis wilden blijven, moesten ze gaan werken. De sabotage aan de spoorweg had ons geen voordeel berokkend. Integendeel. Als we op het einde van 1942 kwamen, was er wederom een sabotage gepleegd aan de brug te Opbrakel, waar de tram van Oudenaarde – Geraardsbergen passeerde. Als we 's avonds naar ons werk reden, doorkruisten Duitsers de wagons en onderzochten vele koolmijners. Maar gelukkig vonden ze bij niemand iets, dat niet in zijn bezit mocht zijn. Al kreunend en klagend reden de twee lange treinen achter elkaar. Het jaar 1943 geraakte bijna half weg, het jaar van angst en zweet, het jaar van honger en ellende, vervolging door de bezetters en vervolging door de geallieerden. Het Belgisch leger dat in Engeland zat, bestookte met vliegmachines de vijand, schoot op fabrieken, maar ook op de koolmijnertrein! Een koolmijner, een zekere Watté uit St.- Martens-Lierde, heeft daarbij haast het leven verloren. Een kogel had zijn schouder doorboord, maar hij is zeer langzaam goed gekomen.

Wanneer we naar het einde van 1943 gingen, was er geen orde meer. De weerstand tegen de Duitse bezetting vergrootte. Op een avond, als we naar ons werk reden, hadden de mannen van de weerstand, de witte bende genoemd, een rail van de spoorweg weggenomen en in volle snelheid reed de machine (locomotief) tegen een berm van wel twee meter hoog. De stoker van de machine was op slag dood. De machinist lag bedolven onder de kolen die om hem heen waren terecht gekomen. Dankzij de dappere, uitgeputte koolmijners was hij gered. De man moest anders levend versmachten. Het duurde niet lang of de Duitse politie was ter plaatse. Alle koolmijners vluchtten in en door de velden.

De Duitsers begonnen woedend te worden en vervolgden de mijnwerkers tot in hun bed. Ze moesten werken en zo met schrik en honger geraakten we versleten en gingen we het jaar 1944 binnen: het jaar van het einde: maar wij wisten dat niet. We fluisterden tegen elkaar onder de grond: het is bijna gedaan. Maar wie weet wanneer? Hoe dichterbij we de zomer van 1944 naderden, hoe meer ellende er kwam. Mijnwerkers werden onbevreesd en wilden niet meer luisteren. Ze erkenden hun meestergast niet meer.

7. Infobord Vloesberg of Flobecq-Bois

Inderdaad beste fietser, we bevinden ons in Henegouwen. Je bemerkt een aantal pijlen naar de Sint-Annakapel, waar je trouwens ook voorbij fietst.

Maar daar ging het voor de mijnwerkers niet om, voor hen was Sinte Barbara hun beschermengel. En dat was nodig: het werk in de mijn was levensgevaarlijk. Een kanariepietje in een kooi ging mee in de put om hopelijk op tijd verwittigd te worden voor gasvorming, er was het permanente gevaar van instortingen, er was gevaar voor brand, ... Op de feestdag van Sinte Barbara, de patrones van de gevaarlijke beroepen, werd er niet gewerkt of alleszins vroeger gestopt. De dagen voordien werd er jenever gesmokkeld naar beneden, in de hoek van een mijngang werd er een kleine kapel geïmproviseerd. En de mijnwerkers, rood of groen, deden hun leren mijnwerkershelm af... Tegen beter weten in...?

Gekwetst

Als er iemand gekwetst was aan handen of voeten, was hij verplicht zich elke dag te melden, elke dag zich naar de kliniek van Houdeng-Goegnies te begeven. Met manke voeten of pijnlijke handen moesten ze er iedere dag naartoe, in de winter gelijk in de zomer. Het was een ware schande. Met pijn in hun ledematen moesten ze iedere dag aan de trein staan, kwart voor vier in Maria-Lierde, en andere gekwetsten uit de buurt naar de statie, waar ze dichtst bij woonden. Deze uit Brakel moesten elke dag om twee uur dertig opstaan, wilden ze al manken op tijd in de statie zijn. Om negen uur moesten ze in de kliniek zijn; daar rukte men zonder genade of medelijden de vodden van hun handen en voeten. Het slachtoffer mocht aan de vodden van handen en voeten niet aankomen. Met geweld trokken ze er die van rond. De sukkelaar was verplicht te zwijgen. Zo niet werd hij beroofd van zijn verzekeringsgeld. 's Avonds kwamen ze terug met de mannen van de dagploeg. Dat kon zo drie weken duren, voor ze gans genezen waren. Voor twee frank per dag. Denk eens goed na. Deze pijnlijke lijdensweg heb ik zelf moeten doorstaan.

Ik herinner het me zeer duidelijk. Het was op het einde van 1921. Op zekere dag was er een zwaar gekwetst. Dat slechte nieuws werd door alle koolmijners verteld vierhonderd vijftig meters onder de grond. Iedereen was nieuwsgierig: wie zou het zijn? Als men voor goed in de klare dag was gekomen, vernam ik, dat het mijn schoonbroeder was: Frans Roman, gehuwd met mijn zuster Julia De Clerq. Zijn been was op drie plaatsen gebroken. Meer dan twee jaar heeft hij in de kliniek van Morlanwelz gelegen. Aangezien mijn zuster alleen stond om haar twee kinderen op te voeden, was ze verplicht te gaan werken boven op de koolmijn: volle wagens, gevuld met kolen, voortduwen. Na die twee jaar voelde ze zich verplicht met haar man weer naar Brakel te komen wonen. Haar ongelukkige man was geschonden voor zijn leven. Hij krijg een levensverzekering: een dagloon van een frank en half per dag! Daarmee moesten ze zich onderhouden en hun kinderen opvoeden. Die zonde riep om wraak. Om door de wereld te geraken vonden ze zich gedwongen rond de trekken met een kruiwagen, van de ene deur naar de andere, om haring te verkopen. De koolmijnsvrouwen kochten van hen uit medelijden.

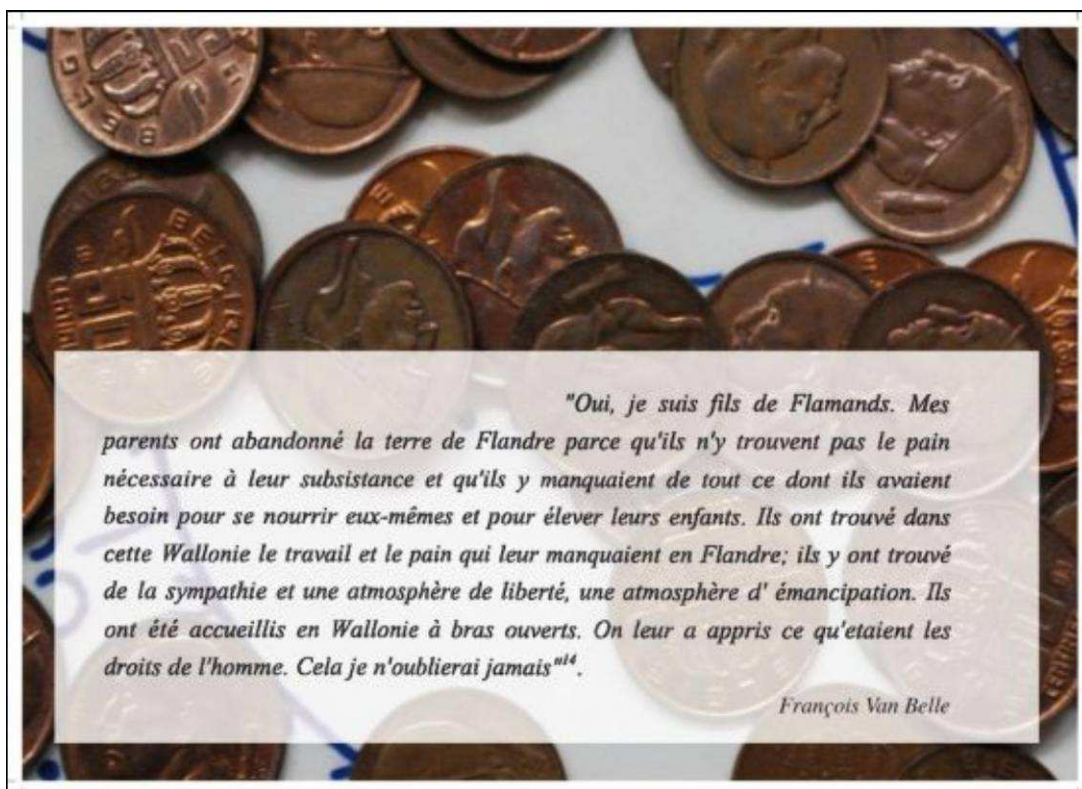
8. Infobord Rigaudrye

Op deze groene, vredige plek is niets wat nog herinnert aan de mijnwerkerstrafiek. Schijn bedriegt, want hier konden de mijnwerkers wisselen van trein, hier maakten ze de keuze of ze naar Le Borinage of naar Le Centre gingen werken. Via de spoorwegtabel krijg je een beter zicht hoe die spoortrafiek hier lokaal in elkaar zat. Weet dat dit maar een klein fragment is van een zeer uitgebreid Belgisch spoorwegnet en bijhorend systeem van goedkope werkabonnementen. En het is via het minutieus onderzoek rond 1900 van ene professor Mahaim uit Luik, dat in kaart is gebracht hoeveel spoorwegabonnementen er toen al waren. Om een lang verhaal kort te maken: op het toppunt waren er ruim 120.000 mijnwerkers aan de slag, waaronder ettelijke duizenden Vlamingen. Ze kwamen uit de zuidkant van alle Vlaamse provincies, van Izegem over Brakel naar Diest en Tongeren. Maar weet ook dat via het systeem van weekabonnementen er velen uit verder afgelegen gebieden kwamen: van Zele en Stekene over de Kempen tot het noorden van Limburg. Om den brode, uit noodzaak...!

82		Aalst (N.)—Sottegem—Ronse										82	
K		2715	2830	2802	2883	2854	4742	2810	D336	2832	2808	2842	
		ZN	ZN	ZN	ZNII-III	ZN			Z	ZN			
0	Aalst (Noord) ♣... V.	III	—	3.55	4.20	—	7. 8	—	—	—	—	12. 5	
5	Vijfhutzen.....	—	—	4. 2	4.28	—	7.16	—	—	—	—	12.12	
7	Erpe-Meire.....	—	—	4. 8	4.36	—	7.20	—	—	—	—	12.17	
11	Burst.....	{A V	—	4.17	4.45	—	7.27	—	—	—	—	12.24	
18	Terhagen.....	naar Bernissart 86-80	3.13	—	—	—	7.28	8. 2	—	—	10.37	12.25	
14	Herzele.....	naar Bernissart 86-80	3.20	—	—	—	7.34	8. 6	naar Kortrijk 83	—	10.43	12.32	
15	Hillegem.....	naar Bernissart 86-80	—	—	—	—	—	—	naar Kortrijk 83	—	—	12.36	
17	Leeuwergem.....	naar Bernissart 86-80	—	—	—	—	—	—	naar Kortrijk 83	—	—	12.41	
20	Sottegem.....	{A V	3.30	—	—	—	7.43	8.17	—	—	10.52	12.46	
26	Roosebeke.....	naar Bernissart 86-80	3.40	4.31	—	—	5.30	—	8.26	8.40	11. 7	—	
27	Michelbeke.....	naar Bernissart 86-80	3.49	4.40	—	—	5.39	—	8.35	8.49	11.16	—	
31	Nederbrakel.....	naar Bernissart 86-80	3.58	4.44	—	—	5.43	—	8.39	8.53	11.20	—	
34	Opbrakel.....	naar Bernissart 86-80	4. 0	4.51	—	naar Brussel (Z) 89, 50	5.50	—	8.46	9. 0	11.28	—	
36	Floesberg-Bosch.....	naar Bernissart 86-80	4. 0	4.59	—	naar Brussel (Z) 89, 50	5.58	—	—	—	—	—	
41	Eliezelles.....	{A V	4.18	5. 7	—	naar Brussel (Z) 89, 50	6. 4	—	8.59	89.1-	11.41	—	
47	Ronse.....	A	4.21	5.15	—	—	6.14	—	9. 7	9.21	11.49	—	
			4.22	—	—	—	6.30	—	9. 8	9.22	11.50	naar Audevaerde 86	
			4.32	—	—	—	6.40	—	9.18	9.32	12. 0	—	

9. Infobord Ellezelles

Zet je even neer in het gras, in de schaduw van het stationnetje van Ellezelles. Hier is de tijd blijven stilstaan. Werp een halve blik op stationnetje en omgeving en dan weet je dat die goeie ouwe tijd synoniem was met armoe-troef. Het gevecht dat de mijnwerkers geleverd hebben om uit die miserie weg te geraken, komen we opnieuw te weten via een getuigenis van Charele De Clercq. Het waren de mijnwerkers die het recht op kindergeld afdwongen, eerst voor hun sector, daarna veralgemeend.

Eis voor kindergeld

Als het jaar 1933 een maand of zes was ingegaan, was het zomer. De koolmijners hadden al veel geld verdiend. De levenswijze was veranderd. Er heerste geen armoede meer. Het verleden werd vergeten. Op een zekere dag, in het midden van de week, werd er op het stationsplein door enige mijnwerkers geroepen: Koolmijners, kameraden, luistert eens goed. Van morgen af moet iedere directeur van de koolmijn verwittigd worden, dat het aanstaande maandag staking is. Wij eisen kindergeld, juist gelijk de mijnwerkers in Holland. En wij eisen in naam van ons allen, ook congégeld. Wij eisen ons recht. Alle kindermonden moeten gespijst worden. Doe uw plicht op iedere mijn. Vanaf maandag eerstkomende rijdt de trein leeg naar de koolmijn en iedereen blijft thuis. Wij hebben hier bij ons ook mensen die Frans spreken en zij zullen hun plicht doen.

Het is moeilijk te geloven als je het niet hebt meegemaakt. De mensen gehoorzaamden gelijk kinderen aan hun ouders. Iedere directeur van de koolmijn was verwittigd. De maandag die er op volgde, was er geen enkele koolmijner aan de trein. Hij moest leeg naar Hensies en de Borinage rijden.

Maar wat er aan de gang was, dat kan zich geen mens voorstellen. Het was of de patroon schrik had van de koolmijners. Daar haperde iets. Maar wat? Dat wist niemand niet. Op de woensdag, de derde dag van de staking, hing een affiche op de muur van de statie, dat de koolmijners hun werk moesten hernemen, dat de patroons hun eisen gingen toestaan. Dat bericht ging van huis tot huis en werd voortgezegd van gemeente tot gemeente. Op de donderdag was iedereen aanwezig aan de trein, zowel in de morgen als in de avond. De staking was geëindigd. De koolmijners met kinderen kregen kindergeld: vijf frank per kind. En het werken herbegon: werken en trekken en sleuren.

10. Op de rand van Ronse

We zijn ondertussen uit het groene Henegouwen gefietst en komen als het ware terug in de bewoonde wereld, op de rand van Ronse, met uitzicht op de vroegere kliniek. Compleet onbekend en lang vergeten is het volgende verhaal van Charele De Clercq.

Opstand op de trein – 1923

Gelijk iedereen verliet ik de mijn van Houdeng-Goegnies, ten eerste omdat ik geen uur meer moest naar de trein gaan, ten tweede, om meer geld te verdienen, ten derde, omdat ik meer gelegenheid kreeg om mijn meisje te zien, waar ik zoveel van hield, en in dat geval waren er veel. Wij waren de nieuwe generatie die opkwam, en aan ons land een nieuw leven moest geven door moed en werkzaamheid.

Maar het was toch betreurenswaardig als je nadenkt. Meer dan honderdvijftig man stond iedere dag aan 't station van Brakel om naar het werk te gaan. Een korte trein kwam iedere dag aangereiden met vier wagons. Daar was een wagon bij voor de

reizigers van eerste en twee klasse, zo bleven er maar drie wagons over voor de mijnwerkers; enige konden zitten, andere stonden tegen elkaar gedruimd gelijk haringen in een ton. In eerste of tweede klasse mocht niemand gaan; daar zaten er maar zes of zeven mensen op. Al wie dierf op die wagon gaan, werd voor drie maanden zijn abonnement afgenomen.

Op zekere dag gebeurde het.

Iedere dag kwamen er nieuwe mijnwerkers bij en die konden op de trein niet meer. Omdat ze nog op de kade stonden, smeed de chef-garde de deuren toe en wilde hij fluiten naar de machinist om te vertrekken. Maar dat was niet gepast. Gelijk de bliksem werden de deuren van de andere wagons opengesmeten. Drie of vier man liepen bij de machinist en andere bij de chef-garde en namen hem bij de schouders. Hij was verplicht alle reizigers van de eerste en tweede klasse bijeen te zetten; en de overige plaatsen waren voor de koolmijners; met een vertraging van een kwartier mocht de trein vertrekken tot in Ellezelles en van daar naar Ronse. Als ze daar stil hielden, gingen ze allen bij de chef-garde en zegden hem, dat hij de spoorwegmaatschappij moest verwittigen dat er de volgende dag twee wagons meer moesten zijn; zo niet, ging er niet gewerkt worden. Daarbij gingen alle treinen die in Ronse stonden of er toekwamen, niet meer vertrekken uit de statie van Ronse. Terwijl ze bezig waren met dat allemaal te zeggen, kwam de chef van de statie van Ronse bij hen en riep nogal ruw: "Gij zult dat morgen regelen met de politie".

Zonder omzien namen ze hem vast en liepen er mee naar zijn bureau en draaiden zijn deur vast. En dan riepen ze met geweld:

"Zeg tegen de gendarmen dat we morgenavond hen hier zullen verwachten. En zeg hun maar dit: als zij revolvers of geweren hebben, wij hebben die ook. En die geen revolver hebben, hebben koolmijnersbijlen en die, die geven maar ene kap en hun hoofd rolt daar. Mijnheer de chef van de statie, ons geduld is ten einde. Wij hebben maar ene wens, en dat is voor iedere Belg een schone wens. Wij willen veel werken, hoe meer hoe liever. Maar geef ons goede zitplaatsen, een rustplaats op de schone trein voor de koolmijners en doe uw best, opdat wij thuis een uur of twee langer zouden kunnen slapen; dan kunnen wij, mijnheer de chef, veel kolen kappen voor onze en uwe kinderen, zelfs voor onze koningskinderen. Want iedere mens heeft graag dat zijn lichaam warm blijft in het midden van de nacht".

Men hoorde een ver gefluit van de trein die uit Michelbeke kwam. Hoe dichterbij de trein kwam, hoe beter we hoorden, dat het dezelfde trein niet was. De oren van mijnwerkers zijn speciaal. Tot onze verbazing kwam er een trein aangereden met een grote machine, met acht wagons aangehaakt. Wat een geluk! Iedere koolmijner kon zitten en rusten. De trein reed rechtstreeks tot Blaton, en vandaar naar Bernissart.

11. Infobord Ronse

Beste fietser,

Proficiat, je hebt het overleefd.

Vanop de mooie Passerelle heb je zicht op het vernieuwde stadscentrum van Ronse, waar ook heel wat te ontdekken valt (ga naar de toeristische dienst en het textielmuseum!)

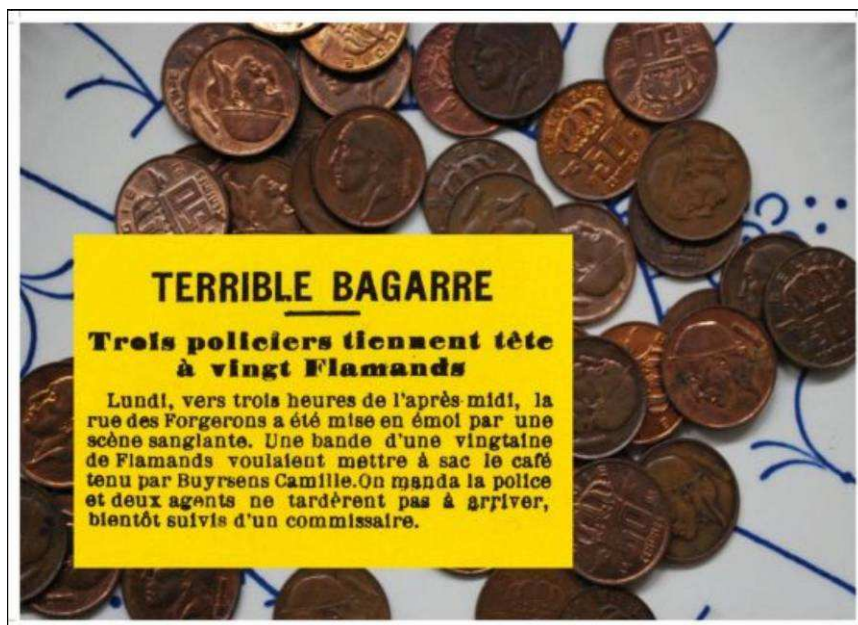
Maar voor de laatste keer, terug naar onze mijnwerker.

Er is niet veel fantasie nodig om het lawaai van de houten blokken, de houten schoenen te horen kletteren op die metalen Passerelle, zowel van de mijnwerkers als van de vele textielarbeiders. En die Vlaamse emigranten hadden geen al te beste reputatie: vechtersbazen, messentrekkers, dronkaards en last but not least rokkenjagers. Niks nieuws onder de zon als het over migranten gaat, het is een verhaal dat bekend in de oren klinkt.

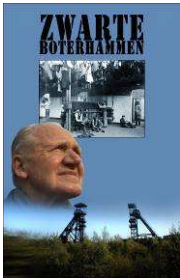
Beste fietser,

We profiteren van die Passerelle om jou een ruimer verhaal te vertellen: dat van de overtocht van vele Vlamingen naar Amerika, of het verhaal van de oversteek naar Frankrijk, als bietenman of astman in Noord-Frankrijk of dienstmeid in Parijs, of het verhaal van de emigratie naar Canada.

Tenminste, we willen je op het spoor zetten van enkele goed geschreven boeken over die emigratie-om-den-brode van vele Vlamingen. Of jou aanraden om de film 'Zwarte Boterhammen' te bekijken. Zet je thuis met uwen derrière in de zetel, voetjes omhoog, blokske kaas, pot bier of glas wijn, je hebt het verdiend. Maar vergeet de waargebeurde vertellingen van Charele De Clercq niet.

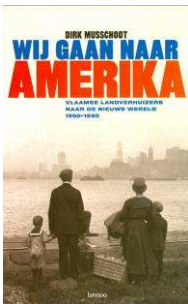
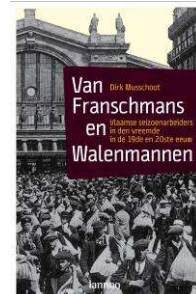

Aanraders

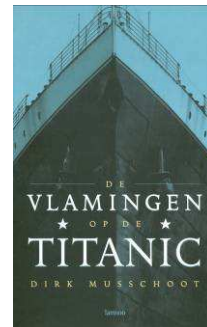
Film 'Zwarte Boterhammen'
Van Jef Maes en Trees Heirbaut
Te koop via www.debarst.be

Boek: Van Franschmans en Walenmannen
Auteur: Dirk Musschoot
Uitgeverij: Lannoo

Boek: Wij gaan naar Amerika
Auteur: Dirk Musschoot
Uitgeverij: Lannoo

Boek: De Vlamingen op de Titanic
Auteur: Dirk Musschoot
Uitgeverij: Lannoo

Boek: Langs bergen van werk
Auteur: Willy Van Poucke
Uitgeverij: Globe

Boek: Goudgele Virginia – Belgische
immigranten in de Canadese tabakstreek
Auteur: Martina De Ridder
Uitgeverij: Van Halewyck

Meer weten?

- *Al de foto's die in deze brochure gebruikt werden, vind je terug op onze website in de powerpointpresentatie van Vlamigrant*
- *Neem een kijkje op www.linxplus.be en ontdek wat Linx+ nog in de aanbieding heeft inzake activiteiten zowel op lokaal, regionaal als Vlaams niveau. Je ontdekt er bv Louis Paul Boon tussen de 'rode vedetten' of je kan er onze wandelbrochure 'bandietenwandeling in Bokrijk' gratis downloaden. Je kan mee op mini-cruise naar Engeland of je ontdekt wat onze lokale groepen in Limburg of West-Vlaanderen in de aanbieding hebben. Profiteer van een korting of gratis aanbod hier of daar.*

Veel plezier in je ontdekkingstocht!